

УДК 339.5

Глобалізаційний вимір сучасного світового господарства

Боярчук А.І.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри зовнішньоекономічної діяльності
Херсонського національного технічного університету

У статті проаналізовано вплив глобалізації на стан економіки України. Визначено позитивні та негативні сторони глобалізації економіки світового господарства і України. Розглянуто шляхи поліпшення конкурентоспроможності економіки України в глобалізаційному вимірі сучасного світового господарства.

Ключові слова: глобалізація, інтеграція, розвиток, світове господарство, регіон.

Боярчук А.И. ГЛОБАЛИЗАЦИОННОЕ ИЗМЕРЕНИЕ СОВРЕМЕННОГО МИРОВОГО ХОЗЯЙСТВА

В статье проанализировано влияние глобализации на состояние экономики Украины. Освещены позитивные и негативные стороны глобализации экономики современного мирового хозяйства и Украины. Рассмотрены пути улучшения конкурентоспособности экономики Украины в глобализационном измерении современного мирового хозяйства.

Ключевые слова: глобализация, интеграция, развитие, мировое хозяйство, регион.

Boiarchuk A.I. MEASURING OF GLOBALIZATION OF MODERN WORLD ECONOMY

The article analyzes the impact of globalization on the national economic of Ukraine. Problems of positive and negative aspects of globalization of economy of Ukraine are illuminated. We consider a ways to improve the competitiveness of Ukrainian economy in the globalized world.

Keywords: globalization, integration, development, globalization of economy, region.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розвиток українського суспільства підпорядкований загальним закономірностям розвитку сучасної світової системи, глобалізації. Саме тому в умовах надзвичайного зростання зовнішнього впливу на економічне, соціальне, культурне, духовне і політичне життя українського суспільства проблема впливу на розвиток глобальних процесів постає центральним питанням виживання.

Вплив нової реальності, що виникає під тиском глобалізації, має потужний політичний ефект, оскільки вимагає визначити ставлення до динаміки глобалізації та виробити стратегію поведінки до її парадоксів і викликів [1, с. 434], загроз і перспектив.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми глобалізації та її перспективи для України досліджуються в багатьох працях таких вітчизняних учених, як П. Ковальова, Р. Войтович, О. Самойлов, В. Наконечний, О. Білорус та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – дослідження основних закономірностей глобалізації, яка впливає на всі держави, ігноруючи їхній суверенітет, типи політичних режимів і рівень економіко-політичного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наслідком глобалізації є утворення наднаціональних інститутів і перехід у їхню компетенцію цілої низки політичних, економічних, соціальних функцій, які раніше виконували органи національних держав. Це призвело, з одного боку, до збільшення кількості національних державно-правових інститутів, орієнтованих на задоволення потреб наднаціональних організацій, а з іншого – до ліквідації функціонально непотрібних у нових умовах державних установ України. Далі посилюється транснаціоналізація ринків (фінансових, матеріальних, людських, енергетичних) та інших ресурсів. І Україна зіштовхується з проблемою неконкурентоспроможності своєї продукції. Застосування нових наукоємних і комунікаційних технологій, унаслідок використання яких інформатизація суспільного виробництва змінює зміст і формат значного масиву суспільних відносин.

Тривала політична криза в Україні й обумовлене нею регулювання суспільних процесів у ручному режимі заважають упровадженню цивілізаційних механізмів управління й самоорганізації соціуму [2, с. 172]. Чим багатші та міцніші внутрішні зв'язки суспільства, вищий ступінь його ідейної, економічної

і соціальної консолідації, чим повніше реалізуються його внутрішні ресурси, тим успішніше, на думку О.Ф. Самойлова, українське суспільство здатне використовувати переваги інтеграційних зв'язків і адаптуватися до умов глобального простору [3, с. 215] світового господарства.

А втім, у світі поширюється зближення і взаємодія держав на регіональному рівні, формуються великі регіональні інтеграційні структури, які розвиваються у напрямі створення відносно самостійних центрів світового господарства (можна сказати, що проводиться процес так званої «регіоналізаційної глобалізації»).

На перший погляд, глобалізація і регіоналізація є процесами протилежного напрямку, проте вони не виключають, а доповнюють одна одну. На регіональному рівні конкретизуються, організаційно упорядковуються, моделюються інтеграційні процеси, які на глобальному рівні мають узагальнений характер. Поступово розширюючись, регіональні організації відпрацьовують механізм економічного співробітництва, який стає надбанням світової спільноти на глобальному рівні. Наприклад, Організація європейського економічного співробітництва, утворена в 1948 р. як регіональна організація, з 1961 р. перетворилася на глобальну – Організацію економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), що об'єднує країни всіх континентів [4].

У сучасному процесі інтеграції національних, регіональних економік в єдине глобальне господарство є низка особливостей порівняно з тим, що відбувалося ще приблизно 10–15 років тому:

1. Раніше більшість країн світу не брала участі в глобальній економіці. Сьогодні більшість країн відкрила свої кордони для торгівлі, фінансів, інвестицій та інформації.

2. Якщо на початку століття глобалізація була викликана необхідністю скорочення транспортних витрат, то зараз вона зумовлена зниженням вартості засобів комунікації.

3. Чистий обіг світового капіталу не є меншим порівняно з минулим часом, проте валові міжнародні фінансові потоки стали набагато більше. Впродовж останніх 25 років ринки капіталу стали глобальними, що вдосконалюють фінансову сторону міжнародного обміну товарами і послугами.

Оскільки виокремлення групи емерджентних економік здійснене для аналізу міжнародних фінансових ринків, показовою є позиція міжнародної організації MSCI (Morgan

Stanley's Capital International group), згідно з якою до цієї групи країн належать не лише ті, що ставлять на меті створити економіку високого рівня доходів, але й розвинуті країни, що з певних причин переживають економічні та фінансові труднощі. Так, за класифікацією MSCI Греція з 2007 р. належить до країн з емерджентними ринками (табл. 1).

Таблиця 1
Емерджентні ринки за класифікацією MSCI, 2014 р.*

Америка	Європа, Близький Схід та Африка	Азія
Бразилія	Чеська Республіка	Китай
Чилі	Єгипет	Індія
Колумбія	Греція	Індонезія
Мексика	Угорщина	Корея
Перу	Польща	Малайзія
	Росія	Філіппіни
	Південна Африка	Тайвань
	Туреччина	Таїланд

* За час дослідження індексу ринків, що розвиваються (Emerging Markets Index, EMI), починаючи з 1988 р. ця група країн стала важливою складовою частиною світового фінансового ринку

Джерело: складено на основі [5]

Збільшений обсяг міжнародних торгових угод зажадав і збільшення грошового обігу. У небаченій досі мірі міжнародний ринок капіталів зараз є комплексом для вкладень професійних інвесторів (інвестиційних і пенсійних фондів) і приватних власників капіталу. У середньому тільки 15% угод на валютному ринку пов'язані з експортом, імпортом і довгостроковим обігом капіталу.

4. Близько 20% продукції глобальної економіки виробляється філіями ТНК. Третина глобальної торгівлі припадає на угоди між базовими компаніями та їх зарубіжними філіями і ще одна третина – на торгівлю між компаніями, що входять у транснаціональні стратегічні союзи. Організація Об'єднаних Націй нараховує 35 тис. транснаціональних суб'єктів з 150 тис. філій. Тобто все більш істотним у розвитку процесу глобалізації стає чинник транснаціоналізації з безсумнівною орієнтацією корпорацій на інформаційний ринок і ринок передових технологій.

5. Останніми роками з'являється все більша можливість для кожного підприємця, інвестора захистити себе від ризиків непередбачених, різких змін курсів валют, ставок відсотка і швидко пристосуватися до несподіва-

Таблиця 2

Динаміка позицій України

2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016
Із 139 країн світу	Із 142 країн світу	Із 144 країн світу	Із 148 країн світу	Із 144 країн світу	Із 140 країн світу
89	82	73	84	76	79

Джерело: складено на основі [6]

них фінансових шоків, наприклад нафтових, а також гарантувати деяку фінансову рівноваженість для держави, перешкоджаючи проведенню урядами інфляційної політики і політики нарощування державної заборгованості. В умовах панування ринкових стосунків у глобальному вимірі держави вимушені здійснювати розумнішу, гнучку політико-соціально-економічну стратегію.

6. Заощадження інвестицій розміщуються ефективніше. Завдяки цьому бідні країни, які сильно потребують інвестицій, знаходяться не в такому відчайдушному положенні. Інвестори не обмежені своїми внутрішніми ринками, а мають можливість шукати по всьому світу ті сприятливі інвестиційні перспективи, які дадуть найвищі прибутки. Більшість інвесторів мають ширший вибір для розподілу власних портфельних і прямих інвестицій.

7. Нарешті, економічна глобалізація відбувається разом із революцією в технологічних процесах, які, своєю чергою, служать причиною значних зрушень в ієрархії націй. Місце країни в сучасному світі сьогодні визначається якістю людського капіталу, станом освіти і мірою використання науки і техніки у виробництві. Достатність робочої сили і сировинних матеріалів усе менше можна розцінювати як конкурентну перевагу, відповідно до того, як знижується частка цих чинників у створенні вартості усіх продуктів.

8. З'явилося таке нове поняття, як «культурна глобалізація». У ХХІ ст. під культурною глобалізацією можна розуміти залучення великої частини людства в єдину відкриту систему суспільно-політичних, економічних і культурних зв'язків на основі ІТ-засобів інформатики і телекомунікацій. Культурна глобалізація – це нинішній етап інтеграційних процесів у світі, її процеси стосуються всіх сфер життя суспільства – від економіки і політики до культури і мистецтва. Культурна глобалізація поступово стає одним із найважливіших факторів, який буде визначати умови розвитку духовного життя в ХХІ ст.

Усім відомо, що чим вище значення індексу глобалізації країни, тим більше вона залучена

у світові процеси. Поточне значення українського індексу глобалізації досягло історичного максимуму і становило 68,85 бали, що дало змогу нашій державі розташуватися в рейтингу між Йорданією (69,46 бали) і Ісландією (68,66 бали), а також випередити одразу трьох географічних сусідів – Росію (65,42 бали), Молдову (64,12 бали) і Білорусь (59,85 бали). Найбільш схильною до глобалізації виявилася політична сфера (86,05) України, а найменш – соціальна (60,06). Зростання значення вітчизняного індексу порівняно з минулими роками багато в чому стало можливим завдяки істотному прогресу в питаннях інформаційних потоків і культурного співробітництва.

Можна зазначити, що ступінь залученості України в глобалізаційні процеси є доволі помірним і не відповідає ні її об'єктивному потенціалу, ні тим можливостям, які випливають з її географічного положення чи історичних традицій. На жаль, сьогодні Україна не є впливовим суб'єктом глобалізації і належить в цьому аспекті до периферійних країн. Це зумовлено як рівнем її соціально-економічного розвитку, так і місцем і роллю країн у сучасній світовій політичній «грі подій та впливів».

За весь час обчислення Індексу глобальної конкурентоспроможності Україна фактично тупцює на місці, оскільки позиції держави коливаються в рамках від 73 до 89. Аналізуючи показники, бачимо, що порівняно з 2010 р. у 2015 р. Україні вдалося покращити ситуацію щодо конкурентоспроможності (табл. 2).

Як видно з табл. 2, у різні періоди економіка України переживала ріст та падіння індексу, що можна пояснити глибокою фінансовою кризою, яка розпочалася в 2008 р. і триває донині. Слід зазначити, що єдиними перевагами України над іншими країнами світу є обсяги ринку, висока якість людського потенціалу та відсутність стихійних лих та епідемій.

Із табл. 2 можна зробити висновок, що для України стає важливим пошук принципів та механізмів налагодження взаємозв'язків із глобальним світом, інакше вона залишиться пасивним об'єктом реалізації глобального впливу інших держав світу [7, с. 232].

Висновки з цього дослідження. Розвинені країни намагаються використати об'єктивний процес глобалізації, що передбачає взаємозалежність економік різних країн, необхідність спільного вирішення важливих планетарних проблем (таких як забруднення навколишнього середовища, забезпечення продовольчими ресурсами постійно зростаючого населення планети тощо) у своїх інтересах, надаючи йому свідомо спрямований характер. Як результат, між державами прискорено укорінюється не взаємодія, а залежність однієї групи держав від іншої, а точніше – прискорене підкорення бідних держав багатими.

Так, у проекті глобалізації лідером виступає Захід із провідною роллю США, з його рецептами уніфікації світу та бажанням

нав'язати свою волю всім незахідним цивілізаціям. Десятки держав, що розвиваються, і ті, що потрапили до групи «наздоганяючі країни» з перехідною економікою, знаходяться в залежності від Заходу та в умовах жорсткого контролю з боку міжнародних фінансових організацій: МВФ, СБ, регіональних банків розвитку та ін. [12].

Завданням України в умовах, що склалися, є пошук місця і визначення своєї ролі у світовій економіці шляхом розвитку зовнішньоторговельних зв'язків, створення відповідного інвестиційного клімату в країні, участі в спільному з іноземними корпораціями виробництві високотехнологічної і конкурентоздатної продукції для послідовної інтеграції у світове господарство.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Білорус О.Г. Глобалізація і безпека розвитку / О.Г. Білорус. – К.: КНЕУ, 2001. – 733 с.
2. Наконечний В.М. Світове українство в сучасних глобалізаційних процесах / В.М. Наконечний // Проблеми міжнародних відносин / наук. ред. Б.І. Канцелярук та ін.]. – К.: КиМУ, 2011. – Вип. 2. – С. 164–179.
3. Самойлов О.Ф. Місце України у світових глобальних процесах / О.Ф. Самойлов. – С. 212–222 [Електронний режим]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/59140/19-Samojlov.pdf?sequence=1>.
4. Поняття та основні риси міжнародної економічної інтеграції та глобалізації [Електронний режим]. – Режим доступу: <http://studopedia.org/12-94996.html>.
5. Офіційний сайт MSCI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.msci.com/products/indices/country_and_regional/em/.
6. Звіт про конкурентоспроможність регіонів України / Фонд «Ефективне управління» за підтримки Всесвітнього економічного форуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://debaty.org/uploadfiles/ckfinder/files/reports/2012/FEG_report_2012_UKR.pdf.
7. Войтович Р. Механізми подолання глобалізаційних викликів суспільного розвитку України / Р. Войтович // Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. – 2011. – Вип. 2. – С. 90–98.
8. Таран В.О. Соціальна філософія / В.О. Таран [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uchebniks.net/book/221-socialna-filosofiya-navchalnij-posibnik-taran-vo/54-94-naslidki-globalizaciyi.html>.